
ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ

УДК 32.019.51

Ганна Агафонова, Олена Карчевська

ПОЛІТИЧНИЙ ПЕРФОМАНС ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Досліджується вплив політичного перформансу як актуального прийому формування політичної свідомості та культури українського суспільства в умовах переходу до нової постматеріальної політичної епохи. Обґрунтовується теза про те, що межа між ігровими формами політики і звичайним життям зникає, а проведення політичних перформансів (особливо у виборчих кампаніях) стає виразником нової суспільної думки, яка сприяє формуванню самоідентифікації та визначенню національної специфіки, що є важливими компонентами подальшого демократичного поступу України.

Ключові слова: перформанс, політична участь, політична свідомість, політична культура, демократичний розвиток.

Постановка проблеми. Перехід до нових форм політичної модерної реальності неможливий без трансформації політичної свідомості та тих форм й інструментів, які її формують. Театралізація та гіпеактивізація соціально-політичного життя та домінування емоційної складової в умовах глобалізації, вимагає дослідження ролі феномена перформансу в політичній культурі та національній свідомості українського суспільства.

Політична дія в сучасній українській практиці фрагментарна та провокативна, в її основі – гра, яка породжена зміною ціннісних орієнтирів євроінтеграційного курсу в процесі демократизації української культури. Внутрішня політика сьогодні витісняється набором інсталяцій, постановочних мізансцен, які виявилися генератором багатьох політичних ідей, що стали формою кодування, трансляції та їхньої маніфестації. Межа між ігровими формами політики і звичайним життям зникає, а проведення політичних перформансів (особливо у виборчих кампаніях) стає виразником нової суспільної думки, яка сприяє формуванню самоідентифікації та національної ідеї, що з часом створює альтернативи подальшому розвитку української державності.

Метою статті є аналіз впливу політичного перформансу на політичну свідомість та культуру українського суспільства в умовах переходу до нової постматеріальної політичної епохи.

Ступінь розробленості проблеми в науковій літературі. Дослідження перформансу започатковане теоретиками театру початку ХХ ст., зокрема, М. Євреїновим і В. Мейерхольдом, а продовжене західними вченими – А. Бореккою, М. Кампманном, Т. Мейєром, Р. Шехнером. До вивчення феномена перформансу та його використання в сучасних політичних процесах, як правило, підходять із позицій положень теорій політичної комунікації, представлених у працях П. Бурдье, Ю. Габермаса, Г. Ласвелла, Г. Почепцова. Політичний перформанс – новий об'єкт вивчення вітчизняної політичної науки; окремі аспекти проблематики охоплені У. Ільницькою та Т. Кремень, Н. Хомою, С. Шомовою. Проблема ступеня розробленості об'єкту дослідження в науковій літературі, полягає саме в тому, що політичний перформанс – це модерний вид політичної інтеракції, яка ще не розроблена на достатньому як теоретичному, так і практичному рівнях, а вплив перформансу та інших авторських форм активності на політичне життя поки що залишається поза увагою вчених та науковців. З огляду на це,

актуальною є потреба у глибокому і всебічному вивченні світових та вітчизняних теоретичних напрацювань з питань розвитку, формування й розгортання політичного перформансу як сучасної форми громадської активності в умовах перехідних систем відкритих для альтернатив подальшого поступу.

Виклад основного матеріалу. Загальна орієнтація світових мас-медіа на культуру шоу та скандалу разом із зростаючою аполітичністю населення демократичних держав призводить до того, що політична мобілізація не може стати ефективною, якщо їй не надана емоційна забарвленість та цікава форма подання.

Політично мотивоване мистецтво і теорія перформансу для західної політології не є новим феноменом. Як мистецький напрям перформанс сформувався в 1960-ті роки. В зарубіжному мистецтвознавстві цей термін увійшов в обіг у 1970-х, у вітчизняних довідниках з'явився лише в 1990-х роках. Так, наприклад, між Першою і Другою світовими війнами в Європі виникає художній рух – спілка італійських футуристів, які поширювали свої політичні та анти-істеблішментські ідеї за допомогою різних художніх форм, у тому числі театральних вистав. Ініціативна молодь, академіки, художники та письменники організовували пікети, захоплювали будівлі та ініціювали зіткнення з поліцією. У Польщі протестували проти цензури. У Чехословаччині – «Празька весна» привертала увагу до політичної ситуації. У Парижі, Лондоні та Нью-Йорку подібні акції присвячувалися боротьбі із свавіллям влади та критиці цінностей культури споживання [1].

Особливою креативністю відзначалися театралізовані активності громадян у США, які набули інтенсивності наприкінці 1950-х – початку 1960-х років і з часом трансформувалися в потужні масові акції громадської непокори. Так, учасники громадського руху за захист політичних прав організовували довготривалі сидячі страйки, а сегреговані соціальні групи реалізовували так звані «поїздки на свободу».

Пізніше, після ядерної кубинської кризи і вбивства президента США Джона Ф. Кеннеді набули розпалу антивоєнні протести, зокрема щодо В'єтнамського конфлікту. Найбільш активною в актуалізації цієї проблеми стала американська молодь, яка демонстративно спалювала свої фотокартки імітуючи самознищення. Показовими були і демонстрації за участю скалічених громадян, що демонстрували суспільно небезпечні наслідки війни. Окрім молоді, багато представників творчої спільноти підтримували подібні акції, котрі висвітлювали болючі для західної цивілізації суспільно-політичні теми.

Українська дослідниця І. Чудовська-Кандиба зазначає, що перформанс майже завжди перебуває на межі між сакральним (ритуальним) і повсякденним. Він зорієнтований, насамперед, на зоровий (візуальний), а не словесний (вербальний) характер сприйняття [2, с. 280]. Проте, цю тезу спростували відомі світу американські ідоли рок субкультури кінця ХХ ст., які об'єднали приватне і колективне, візуальне і смислове.

Йдеться про перформанс, влаштований відомими Дж. Ленноном та Й. Оно, які використали власний медовий місяць перетворивши його в маніфестацію своїх пацифістських переконань. У президентському номері готелю «Хілтон» вони влаштували акцію «В ліжку за мир». Оголені, лежачи у ліжку, вони приймали журналістів протягом дня і ночі, з якими розмовляли про політичні і соціальні проблеми. Ніколи ще боротьба за мир не набувала такої оригінальної форми, і жодна акція не отримувала більшого розголосу в ЗМІ. Отже, вибір подружжям способу донесення важливих ідей був дієвим і шокуючим для того часу. Навесні 1968 року креативна пара спробувала продовжити свій «ліжковий» марш у США, але американська влада відмовила їм у в'їзді в країну, тоді аматори вирушили до Канади.

Там, у спальні монреальського готелю «Королева Єлизавета» вони записали пісню «Дайте світу шанс», якій судилося стати гімном пацифістського руху. А вже у вересні 1969 р. у місті Торонто відбувся грандіозний концерт, в якому крім музиканта та Й. Оно взяла участь відомі музиканти того часу – Ерік Клептон і Алан Уайт [3].

Запровадження творчості та креативності до політичного буття сприяло розширенню способів демократичної участі та усталенню її провідних цінностей по всьому світу.

Бурхливе ХХ століття довело, що раціональні дискусії поступово втратили силу політичної мобілізації. Сьогодні більш мотивуючими є видовищні популістські акції, які спрямовані на демонстрацію негативних емоцій та сигналізуванню політичним силам про проблеми суспільства. З точки зору теоретичного дискурсу, політичний перформанс – явище, яке виникає задовго до постмодерної доби, але якнайкраще вписується у соціокультурну матрицю сьогодення. Мистецтво перформансу існує для того, щоб привернути увагу, оновити традиційні елементи, запропонувати альтернативи тощо.

За останні роки політичний перформанс міцно укорінився як форма соціального протесту, в тому числі і в Україні, й уже засвідчив свою ефективність як технологія взаємодії або впливу.

Нещодавно, у політичній науці з'явився новий термін – візуальний «масовий» перформанс – це дійство за допомогою візуальних образів завдяки іншим акторам [2, с. 282]. Сьогодні ми спостерігаємо тенденцію залучення актора до різноманітних комунікативних практик. Глядач, який тихо і спокійно дивився телевізор, має змогу взяти участь у різноманітних шоу, і справа вже не стосується лише зірок, а й звичайних людей. Індивід може зіграти у «Лото забава», прийняти участь у «Свободі слова» тощо. Перформанс як феномен сучасності представлений у міжособистісних та масових комунікативних практиках. Він не лише дійство, не лише форма, він композиція, де кожен, починаючи від актора та закінчуючи контекстом, виступають у іманентному взаємозв'язку. Перформанс – це інтеракція з потужною експресією, що вирізняється серед інших інтеракцій. Привертання, концентрація уваги – це частина його сутнісної характеристики. Візуальний компонент додає йому виразності, а разом з тим гармонічно вписується у саму форму перформансу, стаючи її невід'ємним і нерозривним елементом.

Як, слушно зазначає український фахівець з комунікативістики Г. Почепцов: «В українській політиці візуальне перемогло вербальне». Це означає, що для процесу комунікації між владою та суспільством дедалі активніше використовуватимуться візуальні технології для форматування політичної реальності. Традиційні технології політичної комунікації, канали впливу та зворотний зв'язок від суспільства до влади втрачають свою силу і потенціал. Новою для України і доволі ефективною технологією виступають різні варіанти шоу, які здатні як привертати увагу, так і відволікати суспільство від проблем, які не потребують розголосу.

Політичний перформанс стає актуальною технологією комунікації локального політичного середовища. Так, у квітні 2019 року в місті Маріуполі у Театральному сквері було продемонстровано дійство «Радуга» – танець-переосмислення. Танцівники неспішно розкладали шматки сирого м'яса, а потім нанизували його на шампури і розпочинали неритмічний танець з чіткими рухами. Театральний сквер став елементом вистави, оскільки на його території поховані німецькі солдати, що загинули під час Другої світової війни [4]. Отже, метою цього перформансу було привертання уваги мешканців та гостей міста до важких наслідків війни, в якій всі сторони є програвшими.

Перфоманс є творчим актом суб'єкта, який здійснюється в певному місці й у певний час, має публічний і демонстративний характер, реалізується через театралізовану дію, візуально реєстровану аудиторією. Головною метою перфомансу є не сам комунікативний акт, а завоювання уваги аудиторії. Він виступає комплексною комунікативною дією, де рівноцінною є і роль дійових осіб, і аудиторії, а його основним завданням – ввести яскраву, запам'ятовувану інформацію; він є скоріше способом акцентуації політики, ніж засобом серйозної політичної боротьби [5, с. 208]. Його можна розуміти як сучасну інтерактивну дискурсивну практику, що заснована на створенні культурної ідентичності акторів і глядачів у поєднанні з високим ступенем приєднання або підстроювання. У такий спосіб висвітлюються та передаються через комунікативні засоби соціально-політичні смисли.

Таким чином, перфоманс – особливий тип діяльності. Бути перфомативним означає здійснювати дію, впливати, бути подією. Перфомативність – це характеристика події політичної чи будь-якої іншої реальності, яка чинить на неї вплив. Саме поняття перфомативності служить ключем до того, як американський дослідник Р. Шехнер розуміє взаємодію театральності і буденності, адже саме виконання як характеристика обох пластів життя ставить їх на одну площину. Театр розглядається як процес, одна з форм перфомативності, якій притаманна універсальна структура. Узагальнюючи спільні риси перфомансів та виводячи їхні характеристики з ритуалів, Р. Шехнер виділяє три види перфомансів:

–гра – характеризується тим, що правила пропонує той, хто грає. Наголошує, що різниця між спортивною грою та політичним театром визначається правилами. Якщо у спортивних іграх правила непорушні та прописані певними статутами, то політична гра майже не налічує правил, що можна робити і чого робити не варто;

–ритуал – має правила, які вищі за людину, яка їм підлягає. Ритуал використовує насамперед традиції, звичаї, обряди та церемонії, які значною мірою запозичені від релігійних обрядів, церемоній. Ритуал покликаний вплинути на буденну свідомість громадянина, закріпити його політичні переконання, чому сприяють усталені традиції та звичаї, що емоційно закріплюють певні провідні ідеї, норми, системні цінності тощо;

–третій вид – це симбіоз гри та ритуалу, що створює особливий політизований театр, який майже не має правил проведення ігрових або театральних постановок з використанням ритуальних, традиційно-емоційних установок та стереотипів, що створює перфоманс як інструмент впливу на політичну культуру та свідомість населення [6].

Українська дослідниця Н. Хома визначає такі ознаки перфомансу в історичному контексті:

–античні перфоманси апелювали до міфологічних, ритуальних, релігійних елементів свідомості людей; у публічному та приватному житті велику роль відігравали саме сакральні релігійні, міфологічні, ритуальні чинники, які наближали політичну ідею до розуміння мас, полегшували її сприйняття (ігри та видовища організовані імператорами Цезарем та Августиним);

–перфоманси у середньовічну добу проявлялися не у боях гладіаторів чи спортивних змаганнях, а, наприклад, у благодійності щодо бідних, роздачі милостині. У всіх цих формах комунікації дуже сильними були ритуальні, театралізовані поведінкові елементи;

–попри те, що з Нового часу в політичній комунікації встановлюється переважно масовий спосіб взаємодії (зокрема, за допомогою ЗМІ), ритуальні та перфомансні форми публічної політики не втратили значимості. Демонстрація, благодійні акції та ритуали при набутті влади привертала увагу видовищністю та добре

запам'ятовувалися. Особливо ритуалізованими та по-театральному зрежисованими в структурі політичної комунікації найчастіше були електоральні процедури, що залишається виразною тенденцією й нині [7, с. 19].

Перфоманс як різновид комунікативної технології розглядає український дослідник Г. Почепцов. Він у деякій мірі продовжує дослідницьку лінію Г. МакЛюена у контексті типологізації комунікативних технологій і виокремлює дещо подібну типологію комунікацій: вербальну; візуальну; перфомансну. На основі типології комунікацій дослідник виводить типи комунікативних технологій. До комунікативних технологій Г. Почепцов відносить: пропаганду, політичні технології, рекламні технології, переговори, перфоманс [8, с. 75].

Такий підхід дещо змінює саме розуміння перфомансу, його первинної сутності як діяння. Адже і вербальна і невербальна комунікації можуть мати форму перфомансу. Перфоманс і є особливою інтерактивною формою зі значним вмістом не лише технологічності, а й імпровізаційного, театралізованого компонентів. Він не завжди є передбачуваною формою комунікації, експромт є тим елементом, що виокремлює його серед інших політико-комунікативних практик. Це не просто діяння, це діяння акторів, що привертає, концентрує увагу, адже, у іншому випадку, ми б вели мову про суто вербальну чи невербальну комунікації. У перфомансі відбувається поєднання: словесного, тілесного і кінетичного. Перфоманс – це композиція з завершеною п'єсою, яка хоча і має свій власний сценарій розгортання та все-таки завжди передбачає можливість включення суб'єктивного елементу, який привносить актор або глядач.

Таким чином, основними завданнями політичного перфомансу є:

- створення комунікативного акту між владою та громадянським суспільством;
- завоювання уваги аудиторії шляхом театралізації політичного дійства;
- звернення та залучення політичної влади до актуальних та проблемних питань суспільства;
- досягнення зворотних зв'язків у вигляді емоційних вражень, які можуть перейти в площину практичних дій.

Сьогодні перфоманс стає ефективним механізмом проведення виборчих кампаній, що завжди характеризуються високим рівнем «театралізованості» політики, в ході яких розгортається боротьба претендентів за місце у владних структурах. Виборча кампанія постає як цілеспрямований вплив кандидата або партії, що претендують на мандат виборців, на політичну свідомість, політичну поведінку, та, врешті-решт, політичний вибір громадян. Сукупність реалізованих при цьому зв'язків утворює поле виборчої стратегії.

Ураховуючи той факт, що частіше політичний вибір людина робить під впливом емоцій, а не раціонального усвідомлення стану політичної системи, то головним завданням політичного перфомансу стає саме виклик почуттів (симпатії-антипатії, захоплення-презирства) у аудиторії через комунікативну взаємодію. Значну роль у такій взаємодії відіграє політичний символізм, політична міфотворчість, створення квазіподій, перетворення політики на шоу. Це дозволяє активізувати ірраціональні шари суспільної свідомості, створити видимість відкритості кандидата шляхом прийомів політичної психології – навіювання, зараження тощо, сформувавши таким чином необхідну позицію при голосуванні.

Багато дослідників вважають, що політика зіставляється з театром тому, що в обох випадках наявна спроба завоювання аудиторії. Єдність цілей призводить до єдності засобів. Навіть у випадку таких драматичних подій, як викрадення терористами прем'єр-міністра Італії А. Моро, дія розгорталася так, щоб утримати увагу аудиторії. ЗМІ перетворюються та специфічну театральну сцену, де розгортається подія і

реалізується сценарій, на який аудиторія звертає свою увагу. Саме через чітку постановку сюжету (розгортання послідовності) і сцену (канал) соціальна (чи політична) драма утримує аудиторію і утримується сама по собі.

Практично всі політичні перформанси мають загальні характеристики. Військовий парад або прийняття присяги – явища одного порядку з політико-психологічної точки зору. Багато дослідників цілком згодні з тим, що сучасна процедура інавгурації переможців на виборах того чи іншого рівня – це чисто політичний аналог римських тріумфів і пізніших парадів. Інавгураційний перформанс також може допомагати у формуванні іміджу новообраного президента. Так, після перемоги Д. Трампа багато відомих акторів, серед яких Меріл Стріп, ініціювали акцію «Голлівуд проти Трампа» та публічно виказували позицію неприйняття такого вибору.

Нещодавно Джим Керрі намалював карикатуру на американського і українського президентів. Малюнок присвячений тиску Д. Трампа на В. Зеленського. Свою роботу комік опублікував у Twitter. Карикатура відсилає до сцени з роману «Хрещений батько». Карикатурист підписав її так: «Шахрайський батько зробив Зеленському пропозицію, від якої той не зміг відмовитися». На самому малюнку автор жартівливо написав: «Колись, і цей день може ніколи не настати, я попрошу тебе зробити мені послугу. Але до тих пір, прийми цей подарунок у вигляді військової допомоги в день весілля моєї доньки» [9]. Отже, щоб ритуальний та традиційний процес політичної комунікації не зводився до рутинної процедури і став «дійством», у нього впроваджують театральний компонент.

Американська дослідниця А. Борекка відзначає, що політика стає театром тоді, коли вона маніфестує себе як така, коли представникам надається сцена, де вони можуть спостерігатися аудиторією, і коли глядач – вимога постановки на сцені – стає нормою політичної взаємодії [10, с. 36]. Під час виступів політиків перед аудиторією на демонстраціях, урочистих заходах, мітингах, телевізійних дебатів чи інтерв'ю, політичних ток-шоу саме ЗМІ та соціальні мережі стають сценою для політичного перформансу. А суспільство перетворюється на глядача, який потребує кожного разу ще яскравішого та видовищного шоу.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Політичний перформанс активізується в реаліях розбудови демократичного політичного режиму та громадянського суспільства, створюючи основу для трансформації політичної культури у бік постматеріальної, яка характеризується посиленням активності суспільства та розширенням типів політичної участі. На даному етапі політичний перформанс як актуальна технологія впливу на політичну свідомість, має досить складний характер, і вимагає систематизації та визначення його закономірностей. Перформанс може стати рушійною силою у відносинах політичного класу і суспільства. Наслідком зворотного зв'язку при його використанні можуть бути: формування нових соціально-політичних інтеракцій, пошук політичних одностайців, непряме підтвердження наявних істотних розбіжностей у поглядах або чітке визначення політичних альтернатив. Також слід зазначити ще одну особливість перформансу в політичній культурі українського суспільства – поступове наближення суспільних цінностей до культури Західної цивілізації: толерантність, свобода та незалежність, ініціативність, суспільне визнання.

Визначаючи в цілому позитивну роль політичного перформансу в активізації громадської участі, треба відзначити, що українська політика, на жаль, є театралізованою та несе в собі прийоми політичного перформансу, які стали модерним методом суспільно-політичної комунікації. Важливо, щоб політичний перформанс, який в Україні є технологією демонстрації гострих проблем, не використовувався владними інститутами як механізм відволікання суспільної уваги. Це несе ризик спрощеного

розуміння політичного процесу, несерйозного сприйняття органів влади, кризи довіри та легітимності. Такі показники у сукупності можуть виступати руйнівними чинниками для становлення української держави як самостійного та впливового актора у міжнародних відносинах.

1. Performance Art The Angry Space, politics and activism URL: <https://www.tate.org.uk/art/art-terms/p/performance-art/angry-space-politics-and-activism>.
2. Чудовська-Кандиба І. А. Перфоманс візуальних комунікативних практик у сучасному соціокультурному просторі. *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*. 2009. № 15. С. 280–282. URL : http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Mtpsa/2009_15/Chudov.pdf.
3. Козлов І. Про видатного музиканта ХХ століття. Факти. 06.10.2000. URL : <https://fakty.ua/104360-v-medovyj-mesyac-obnazhennye-dzhon-lennon-i-joko-ono-lezhali-v-krovati-i-besedovali-s-zhurnalistami-o-politicheskikh-problemah>.
4. Онегина Е. Уличный перформанс: в центре Мариуполя разбросали сырое мясо URL: <https://mrpl.city/news/view/ulichnyj-performans-v-tsentre-mariupolya-razbrosali-syroie-myaso-foto?fbclid=IwAR07jA8VYx1OTv6zze2E69tepl-23cUaCapQILFEqYPoVBIMQlbAHVqJK-g>.
5. Сучасна політична лексика : навчальний енциклопедичний словник-довідник / [І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]; [за ред. Н. М. Хоми]. Львів : «Новий Світ-2000», 2015. 394 с.
6. Schechner R. *Performance Studies*. London : Routledge, 2006. 356 p.
7. Хома Н. М. Політичний перфоманс як постмодерна форма соціального протесту. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право*. 2014. № 1 (21). С. 18–23.
8. Почепцов Г. Г. Перфомансная коммуникация. Библиотека «Полка букиниста». URL: http://polbu.ru/pochepcov_communications/ch26_all.html.
9. Актор Дж. Керрі намалював карикатуру на Трампа і Зеленського у стилі «Хрещеного батька» від 08.10.2019 р. URL : <https://www.5.ua/svit/aktor-dzhym-kerri-namaliuvav-karykaturu-na-trampa-i-zelenskoho-u-styli-khreshchenoho-batka-200589.html>.
10. Borreca A. *Political dramaturgy: a dramurg's (re)view*. *The Drama Revie*. 1993. № 2.

References

1. Performance Art The Angry Space, politics and activism URL: <https://www.tate.org.uk/art/art-terms/p/performance-art/angry-space-politics-and-activism>.
2. Chudovska-Kandyba I. A. *Perfomans vizualnykh komunikativnykh praktyk u suchasnomu sotsiokulturnomu prostoriu Metodolohiia, teoriia ta praktyka sotsiolohichnoho analizu suchasnoho suspilstva*. 2009. № 15. S. 280–282. URL : http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Mtpsa/2009_15/Chudov.pdf.
3. Kozlov I. *Pro vydatnoho muzykanta KhKh stolittia. Fakty*. 06.10.2000. URL : <https://fakty.ua/104360-v-medovyj-mesyac-obnazhennye-dzhon-lennon-i-joko-ono-lezhali-v-krovati-i-besedovali-s-zhurnalistami-o-politicheskikh-problemah>.
4. Onehina E. *Ulychnyi performans: v tsentre Maryupolia razbrosaly syroie miaso* URL: <https://mrpl.city/news/view/ulichnyj-performans-v-tsentre-mariupolya-razbrosali-syroie-myaso-foto?fbclid=IwAR07jA8VYx1OTv6zze2E69tepl-23cUaCapQILFEqYPoVBIMQlbAHVqJK-g>.
5. *Suchasna politychna leksyka : navchalnyi entsyklopedychnyi slovnyk-dovidnyk* / [І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Н. В. Шипунов та ін.]; [за ред. Н. М. Хоми]. Львів : «Новий Світ-2000», 2015. –394 с.
6. Schechner R. *Performance Studies* London : Routledge, 2006. – 356 p.
7. Khoma N. M. *Politychnyi perfomans yak postmoderna forma sotsialnoho protestu / Nataliia Mykoliivna Khoma // Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivskiy politekhnichnyi instytut». Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo*. – 2014. – № 1 (21). – S. 18–23.
8. *Pocheptsov N. N. Pefomansnaia kommunykatsyia [Elektronnyi resurs]* / Н. Н. Почепцов. *Byblyoteka «Polka bukynysta»*. URL : http://polbu.ru/pochepcov_communications/ch26_all.html.

9. Aktor Dzh. Kerri namaliuvav karykaturu na Trampa i Zelenskoho u styli «Khreshchenoho batka» vid 08.10.2019 r. URL : <https://www.5.ua/svit/aktor-dzhym-kerri-namaliuvav-karykaturu-na-trampa-i-zelenskoho-u-styli-khreshchenoho-batka-200589.html>.

10. Borreca A. Political dramaturgy: a dramurg's (re)view. *The Drama Revue*. –1993. – № 2.

Ahafonova Hanna, Karchevska Olena. Political performance as an instrument of formation of political culture of the ukrainian society

The influence of political performance as an actual political technology on the political consciousness and culture of Ukrainian society in the conditions of transition to a new post-material political era is investigated. The thesis is argued that the boundary between politics and ordinary life is disappearing, and political performances (especially in election campaigns) become an expression of new public opinion, which promotes the formation of self-identification and definition of national specificity, which are important components of further democratic progress of Ukraine.

Key words: *performance, political participation, political consciousness, political culture, democratic development.*